

Folklor és Irodalom

– tematika és olvasmányok –

Tanév: 2014/2015, 1. félév

PPKE BTK - Magyar nyelv és irodalom szak, levelező tagozat

Oktató: Paál Zsuzsanna Ph.D (E-mail: paalzszusa@gmail.com)

Óraszám: 10 óra előadás

Kreditszám: 3 kredit

A kurzus célja

A kurzus összefoglaló képet ad arról, hogy az elmúlt mintegy kétszáz évben egészen napjainkig hogyan reprezentálódik a magyar népi kultúra az irodalom területén, melyek a folklorisztika legfőbb fogalmai, módszerei és produktumai. Az áttekintés során a hallgatók megismerkednek a hagyományos magyar népi kultúra szemléletmódjával és az ezt kifejező műfajokkal, a folklor alkotások gyűjteményeivel.

Munkamódszer

Klasszikus kurzus kivetítéssel (vázlatok és szokásfilmek).

Vizsgakövetelmények

A kurzus tematikájának ismerete (az óravázlatok és az elektronikus vázlatok alapján).

A KURZUS TEMATIKÁJA

1. A folklorisztika és a társtudományai (alapfogalmak)
2. A folklor legfőbb sajátosságai (jellemzői, tagolódása, változása)
3. A műfajiság a folklorban (műnemek, stíluseszközök)
4. Folklor műfajok: szóbeli hősi epika, népballada, népmese, élettörténet-önéletírás, igaztörténet, népdal, archaikus népi ima, ráolvasás, emlékvers, feliratok, anekdota, tréfás történet
5. Népi vallásosság, népszokások, hiedelmek, gyermekfolklor, népművészet.
6. A folklor és a magyar irodalom kapcsolata
7. Folklor-gyűjtemények (népköltészet)
8. A folklorisztika története

Vizsgatételek

A kurzus alkalmával kapják meg a hallgatók.

Olvasmányjegyzék

A. Tankönyvek

- Demény István Pál–Gazda Klára–Keszeg Vilmos–Pozsony Ferenc–Tánczos Vilmos: Magyar népi kultúra. Tankönyv. Kolozsvár, 2000/2008.
- Gazda Klára–Keszeg Vilmos–Pozsony Ferenc–Tánczos Vilmos: Szöveggyűjtemény a Magyar népi kultúra tankönyvhöz. Kolozsvár, 2001/2008.
- Keszeg Vilmos: Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT – BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, 2008.
- Keszeg Vilmos: A történetmondás antropológiája. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT – BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, 2011
- Voigt Vilmos szerk.: A magyar folklór. Budapest, 1998.
- Ortutay Gyula szerk.: A magyar folklór. Budapest, 1989.

B. Kézikönyvek

- Paládi-Kovács Attila (főszerk.) Magyar Néprajz nyolc kötetben. I.1. kötete. Budapest. 2011 (A magyar folklórisztika tudománytörténete c. fejezet: 127-198)
- Ortutay Gyula (szerk.): Magyar Néprajzi Lexikon. 1–5. Budapest 1977–1982.
- Vargyas Lajos (főszerk.): Magyar Néprajz V. Népköltészet. Budapest 1988.
- Dömötör Tekla (főszerk.): Magyar Néprajz VII. Népszokás. Néphit. Népi vallásosság. Budapest 1990.
- Balassa Iván: A határainkon túli magyarok néprajza. Budapest, 1989.3
- Cocchiara, Giuseppe: Az európai folklór története. Budapest, 1962.

C. Helyi gyűjtések és gyűjtemények, sorozatok

- Kriza János: Vadrózsák. Kolozsvár, 1863. (újabb kiadásai is)
- Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. I–VI. Budapest, 1863–1873. (újabb kiadásai is)
- Jankó János: Kalotaszeg magyar népe. Budapest, 1892/1993.
- Domokos Pál Péter: A moldvai magyarság. Budapest, 1987. (1. kiad.: 1931)
- Kós Károly, Dr.: A Mezőség néprajza. I–II. Marosvásárhely, 2000.
- Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások. Bukarest, 1984.
- Pozsony Ferenc: Szeret vize martján. Kolozsvár, 1994. (egy klézsei asszony folklórtudása)
- Keszeg Vilmos: Aranyosszék népköltészete. I–II. Népi szövegek, kontextusok. Monográfia. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2004.
- Arany László-Gyulai Pál-Varga Gyula-Sebestyén Gyula (szerk.): Magyar Népköltési Gyűjtemény I–XIV. Pest-Budapest 1872-1924. (MNGY)
- Ortutay Gyula (szerk.): Új Magyar Népköltési Gyűjtemény. Budapest 1940-1985 (ÚMNGY)

D. Egyes folklórműfajok

Hiedelemvilág, ősi hitvilág:

- Ipolyi Arnold: Magyar Mythologia. Pest, 1854.
- Diószegi Vilmos: A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben. Budapest, 1958/1998.
- Diószegi Vilmos: A pogány magyarok hitvilága. Budapest 1967.
- Dömötör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága. Budapest, 1981.
- Kálmány Lajos: Boldogasszony ősvallásunk istenasszonya. Budapest, 1885.
- Róheim Géza: Magyar néphit és népszokások. Budapest, 1925./Szeged,
- László Gyula: A honfoglaló magyar nép élete. Budapest 1944/1988.
- Pócs Éva: Tündérek, démonok, boszorkányok. Budapest, 1989.
- Keszeg Vilmos: Mezőségi hiedelmek. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 1999.
- Salamon Anikó: Gyimesi csángó mondák, ráolvasások, imák. Budapest, 1987.
- Takács György: Kantéros, lüderc, rekegő. Hárompataki csángó hiedelemmondák. Budapest, Magyar Napló, 2004.

Hősepika:

- Demény István Pál: A magyar szóbeli hősi epika. Csíkszereda, Pallas-Akadémia, 1997.

Népi vallásosság, vallásos szimbolizmus:

- Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösd. Budapest, 1989. (más kiadásai is)
- Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium. I–II. Budapest 1977. (újabb kiadása is)
- Bálint Sándor–Barna Gábor: Búcsújáró magyarok. Budapest, 1994.
- Balassa Iván: A magyar falvak temetői. Budapest, 1988.4
- Bárh János: Jézus dicsérettessék! A székelyvassági hegyi tanyák népének vallási hagyományai. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, 2006.
- Székely László: Csíki áhítat. A csíki székelyek vallási néprajza. Budapest, é.n. [1997]
- Mohay Tamás: A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás. Történet, eredet, hagyomány. Budapest, Nyitott Könyv–L'Harmattan, 2009.
- Domokos Pál Péter: „...édes Hazámnak akartam szolgálni”. Budapest, 1979. (népi dallamokkal közölt Kájoni János Cantionale Catholicuma 1676-ból)
- Tánczos Vilmos: Folklórszimbólumok. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT–BBTE Magyar Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszék, 2006.

Archaikus népi imádság és ráolvasás:

- Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágék, lőtöt lépék. Budapest, 1976/1978/1999.
- Tánczos Vilmos: Gyöngyökkel gyökereztél. Gyimesi és moldvai archaikus imádságok. Csíkszereda, Pro-Print Kiadó, 1995.
- Tánczos Vilmos: Nyiss kaput, angyal! Moldvai csángó népi imádságok. Archetipikus szimbolizáció és élettér. Budapest, Püski Kiadó, 2001.
- Pócs Éva: Magyar ráolvasások. I–II. Budapest

Népballada

- Albert Ernő (gyűjt.): Háromszéki népballadák. Bukarest, 1973.
- Kallós Zoltán: Balladák könyve. Bukarest, 1970.
- Faragó József: Balladák földjén. Válogatott tanulmányok, cikkek. Bukarest 1977.
- Faragó József (szerk.): Ószékely népballadák. Bukarest–Kv., 1998.

- Faragó József (szerk.): Csángómagyar népballadák. Kolozsvár, 2002.
- Faragó József–Olosz Katalin: Régi erdélyi népballadák. Kv., Kriterion Könyvkiadó, 2006.
- Faragó J.–Almási I. (szerk.): Virágok vetélkedése. Régi magyar népballadák. Bukarest 1986.
- Pozsony Ferenc: Álomvíz martján. Fekete-ügy vidéki magyar népballadák. Bukarest, 1984.
- Ráduly János: Kibédi népballadák. Bukarest 1975.

Népdal:

- Kodály Zoltán–Vargyas Lajos. A magyar népzene. A példatárat szerkesztette Vargyas L. Budapest. 1976. (7.kiad.)
- Jagamas János–Faragó József (szerk.): Romániai magyar népdalok. Bukarest, 1974.
- Kallós Zoltán–Martin György (gyűjt.): Tegnap a Gyimesben jártam.
- Gyimes-völgyi lírai dalok. Budapest, Európa Kiadó, 1989.
- Lükő Gábor: A magyar jelképrendszer. In: Uő: A magyar lélek formái. Budapest 1942/1987/2001.
- Lükő Gábor: A magyar népdalszövegek régi stílusa. In: Uő: A magyar lélek formái. Budapest 1942/1987/2001.
- Vargyas Lajos: Lírai népköltészet. In: Vargyas L. (főszerk): Magyar Néprajz. V. 427-565.
- Ortutay Gyula–Katona Imre: Magyar népdalok. I-II. Budapest. 1970.

Népszokások:

- Bálint Sándor munkái (lásd a „Népi vallásosság” fejezetben)
- Dömötör Tekla: A népszokások költészete. Budapest, 1974.
- Dömötör Tekla: Naptári ünnepek, népi színjátszás. Budapest, 1979.
- Ujváry Zoltán: Játék és maszk. I–IV. Dramatikus népszokások. Debrecen, 1983–1988.5
- Balázs Lajos: Az én első tisztességes napom. Párvasztás és lakodalom Csíkszentdomokoson. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1994.
- K. Kovács László: A kolozsvári hóstátiak temetkezése. Kolozsvár, 1944.
- Balázs Lajos: Menj, ki én lelkem a testből. Elmúlás és temetkezés Csíkszentdomokoson. Csíkszereda, 1995.
- Balassa Iván: A magyar falvak temetői. Budapest, 1988.
- Barabás László: Forog az esztendő kereke. Sóvidéki népszokások. Marosvásárhely, Mentor Kiadó/Custos Kiadó, 1998.
- Pozsony Ferenc: Erdélyi népszokások. Egyetemi jegyzet. KJNT–BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár, 2006.
- Vasas Samu–Salamon Anikó: Kalotaszegi ünnepek. Budapest, 1986.

Népmese:

- Honti János: A mese világa. Budapest. 1937.
- Magyar Népmesekatalógus. 1–10. Budapest, 1982.
- Berze Nagy János: Égigérő fa. Pécs, 1961.
- Banó István: Népmese. In: Vargyas L. (főszerk): Magyar Néprajz. V. 7-78.

- Gulyás Judit: „Mert ha irunk népdalt, mért ne népmesét?” A népmese az 1840-es évek magyar irodalmában. Budapest, Akadémiai Kiadó, 352 p. (Néprajzi tanulmányok: 2010)

Népmonda és egyéb narratívák:

- Keszeg Vilmos: A történetmondás antropológiája. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT–BBTE Magyar Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszék, 2011.
- Landgraf Ildikó (szerk. és írta): Beszéli a világ, hogy mi magyarok... Magyar történeti mondák. Bp. 1998. Budapest.

Proverbium:

- O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások. Budapest, 1966.
- O. Nagy Gábor: Mi fán terem? Magyar szólásmondások eredete. Budapest, 1979.
- Vöö Gabriella: Szaván fogjuk. Erdélyi magyar szólások. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat, 1999.

Anekdota:

- Vöö Gabriella: Tréfás népi elbeszélések. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1981.

Gyermekfolklór

- Gazda Klára: Gyermekvilág Esztelneken. Bukarest, 1980/2008.
- Faragó József–Fábián Imre: Bihari gyermekmondókák. Bukarest, 1982.

Népművészet:

- Malonyai Dezső: A magyar nép művészete. II. kötet. A székelyföldi, a csángó és a torockói magyar nép művészete. Budapest, 1909.
- Kós Károly, Dr.–Szentimrei Judit–Nagy Jenő, Dr.: Kászoni székely népművészet. Bukarest, 1972.6
- Uők: Szilágysági magyar népművészet. Bukarest, 1974
- Uők: Kis-Küküllő vidéki magyar népművészet. Bukarest, 1978.
- Uők: Moldvai csángó népművészet. Bukarest 1981.
- Gazda Klára: A székely népviselet. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1998.
- Gazda Klára: Közösségi tárgykultúra – művészeti hagyomány. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT – BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, 2008.
- Tötszegi Tekla: A mérai kötény. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság, 2003.

Népi írásbeliség:

- Keszeg Vilmos: Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT – BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, 2008.